
Postanowienie Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej № 21-P z dnia 14 lipca 2015 roku (Dotyczy prawa Sądu Konstytucyjnego do kontroli wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka)

Roczniki Administracji i Prawa 16/2, 449-470

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Postanowienie Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej №
21-P z dnia 14 lipca 2015 roku (Dotyczy prawa Sądu Konstytucyjnego
do kontroli wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka)
– tłumaczenie Andrzej Pogłódek¹**

W imieniu
Federacji Rosyjskiej
POSTANOWIENIE
SĄDU KONSTYTUCYJNEGO FEDERACJI ROSYJSKIEJ

w sprawie kontroli konstytucyjności postanowień artykułu 1 Ustawy Federalnej «O ratyfikacji Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i Protokołów do niej», ustępów 1 i 2 artykułu 32 Ustawy Federalnej «O umowach międzynarodowych Federacji Rosyjskiej», ustępów pierwszego i czwartego artykułu 11, punktu 4 ustępu czwartego artykułu 392 Kodeksu Postępowania Cywilnego Federacji Rosyjskiej, ustępów 1 i 4 artykułu 13, punktu 4 ustępu 3 artykułu 311 Kodeksu Postępowania Arbitrażowego Federacji Rosyjskiej, ustępów 1 i 4 artykułu 15, punktu 4 ustępu 1 artykułu 350 Kodeksu Postępowania Administracyjno-sądowego Federacji Rosyjskiej i punktu 2 ustępu czwartego artykułu 413 Kodeksu Karno-procesowego Federacji Rosyjskiej w związku z wnioskiem grupy deputowanych Dumy Państwowej

miasto Sankt-Petersburg

14 lipca 2015 roku

Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej w składzie Przewodniczącego W.D. Zorkina, sędziów K.W. Aranowskiego, A.I. Bojcowa, N.S. Bondaria, G.D. Gadżiewa, J.M. Daniłowa, L.M. Żarkowej, G.A. Żilina, S.M. Kazancewa, M.I., Kleandrowa, S.D. Kniazewa, A.N. Kokotowa, L.O. Krasawczikowej, S.P. Mawrina, N.W. Mielnikowa, J.D. Rudkina, O.S. Chochriakowej, W.G. Jarosławcewa, z udziałem przedstawiciela grupy deputowanych Dumy Państwowej – deputowanego Dumy Państwowej A.G.

¹ Dr, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Tarnowskiego, pełnomocnego przedstawiciela Dumy Państwowej w Sądzie Konstytucyjnym Federacji Rosyjskiej D.F. Wiatkina, przedstawiciela Rady Federacji – przewodniczącego komitetu Rady Federacji ds. Ustawodawstwa Konstytucyjnego i Ustroju Państwowego A.A. Kliszasa, pełnomocnego przedstawiciela Prezydenta Federacji Rosyjskiej w Sądzie Konstytucyjnym Federacji Rosyjskiej M.W. Krotowa.

Kierując się artykułem 125 (litera «a» ustępu 2) Konstytucji Federacji Rosyjskiej, literą «a» punktu 1 ustępu pierwszego, ustępami trzecim i czwartym artykułu 3, ustępu pierwszego artykułu 21, artykułami 36, 74, 84, 85 i 86 Federalnej Ustawy Konstytucyjnej «O Sądzie Konstytucyjnym Federacji Rosyjskiej», rozpatrzył na jawnym posiedzeniu sprawę dotyczącą kontroli konstytucyjności artykułu 1 Ustawy Federalnej «O ratyfikacji Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i Protokołów do niej», punktów 1 i 2 artykułu 32 Ustawy Federalnej «O umowach międzynarodowych Federacji Rosyjskiej», ustępu pierwszego i czwartego artykułu 11, punktu 4 ustępu czwartego artykułu 392 Kodeksu Postępowania Cywilnego Federacji Rosyjskiej, ustępów 1 i 4 artykułu 13, punktu 4 ustępu 3 artykułu 311 Kodeksu Postępowania Arbitrażowego Federacji Rosyjskiej, ustępów 1 i 4 artykułu 15, punktu 4 ustępu 1 artykułu 350 Kodeksu Postępowania Sądowoadministracyjnego Federacji Rosyjskiej i punktu 2 ustępu czwartego artykułu 413 Kodeksu Karno-Procesowego Federacji Rosyjskiej.

Powodem rozpatrzenia sprawy jest wniosek grupy deputowanych Dumy Państwowej. Podstawą do rozpatrzenia sprawy jest ujawniona niejasność w kwestii tego, czy są zgodne z Konstytucją Federacji Rosyjskiej zaskarżane we wniosku przepisy ustawowe.

Wysłuchawszy informacji sędziego-sprawozdawcy S.P. Marwina, wyjaśnień przedstawicieli stron, wystąpień zaproszonych na posiedzenie przedstawicieli: z Ministerstwa Spraw Zagranicznych Federacji Rosyjskiej – G.W. Kuźmina, z Ministerstwa Sprawiedliwości Federacji Rosyjskiej – M.A. Mielnikowej, od Prokuratora Generalnego Federacji Rosyjskiej – T.A. Wasiliewej, zbadawszy przedstawione dokumenty i inne materiały Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej

U s t a l i ł :

1. Ustawą Federalną z 30 marca 1998 roku № 54-UF «O ratyfikacji Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i Protokołów do niej» Federacja Rosyjska ratyfikowała podpisaną wcześniej, 28 lutego 1996 roku, Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i szereg Protokołów do niej. Przy tym, w szczególności, jak wskazano w artykule 1 wymienionej ustawy federalnej, Federacja Rosyjska zgodnie z artykułem 46 tej Konwencji uznała *ipso facto* i bez specjalnego porozumienia jurysdykcję Europejskiego Trybunału Praw Człowieka za obowiązującą w sprawach wykładni i stosowania Konwencji i Protokołów do niej w sytuacjach domniemanego naruszenia przez Federację Rosyjską tych aktów umownych, kiedy domniemane naruszenie miało miejsce po wejściu w życie w stosunku do Federacji Rosyjskiej.

2. Zgodnie z artykułem 32 Ustawy Federalnej z 15 lipca 1995 roku № 101- UF «O umowach międzynarodowych Federacji Rosyjskiej» Prezydent Federacji Rosyjskiej i Rząd Federacji Rosyjskiej podejmują działania, mające na celu zapewnienie wykonywania umów międzynarodowych Federacji Rosyjskiej (ustęp 1); federalne organy władzy wykonawczej i uprawnione organizacje, do kompetencji których należą sprawy regulowane umowami międzynarodowymi Federacji Rosyjskiej, zapewniają wykonywanie zobowiązań Strony Rosyjskiej z umów i wykonywanie praw Strony Rosyjskiej, wynikających z tych umów, a także monitorują wykonywanie przez pozostałe strony umów ich zobowiązań (ustęp 2).

Zgodnie z Kodeksem Postępowania Cywilnego Federacji Rosyjskiej sąd ma obowiązek rozpatrywać sprawy cywilne na podstawie Konstytucji Federacji Rosyjskiej, umów międzynarodowych Federacji Rosyjskiej, ustaw federalnych, innych normatywnych aktów prawnych organów władzy państwowej i normatywnych aktów prawnych organów samorządu lokalnego (ustęp pierwszy artykułu 11); jeśli umową międzynarodową Federacji Rosyjskiej przewidziano inne zasady niż te, które są przewidziane ustawą, sąd przy rozpatrywaniu sprawy cywilnej stosuje postanowienia umowy międzynarodowej (ustęp czwarty artykułu 11); do nowych okoliczności, stanowiących podstawę do zmiany prawomocnych orzeczeń sądowych należy, w szczególności, stwierdzenie przez Europejski Trybunał Praw Człowieka naruszenia postanowień Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności przy rozpatrywaniu przez sąd konkretnej sprawy, w związku z podjęciem decyzji odnośnie do której wnioskodawca zwrócił się do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (punkt 4 ustępu czwartego artykułu 392).

Analogiczne unormowania o stosowaniu przez sądy, sądy arbitrażowe, postanowień umów międzynarodowych i o stwierdzeniu przez Europejski Trybunał Praw Człowieka naruszenia przez Rosję postanowień Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności jako podstawy zmiany odpowiednich aktów sądowych są zawarte w ustępach 1 i 4 artykułu 13, punkcie 4 ustępu 3 artykułu 311 Kodeksu Postępowania Arbitrażowego Federacji Rosyjskiej, ustępach 1 i 4 artykułu 15, punkcie 4 ustępu 1 artykułu 350 Kodeksu Postępowania Administracyjno-sądowego Federacji Rosyjskiej i punkcie 2 ustępu czwartego artykułu 413 Kodeksu Karno-Procesowego Federacji Rosyjskiej. W opinii grupy deputowanych Dumy Państwowej, zwracających się do Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej w trybie artykułu 125 (litera «a» ustępu 2) Konstytucji Federacji Rosyjskiej, wymienione postanowienia ustawowe są niezgodne z Konstytucją Federacji Rosyjskiej, jej artykułami 15 (ustępy 1, 2 i 4) i 79, jako że faktycznie zobowiązują Rosję, jej organy władzy ustawodawczej, wykonawczej i sędziowskiej, do bezwarunkowego wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka – także w sytuacji, jeśli jest on sprzeczny z Konstytucją Federacji Rosyjskiej.

1.1. Zgodnie z ustępem pierwszym artykułu 85 Federalnej Ustawy Konstytucyjnej «O Sądzie Konstytucyjnym Federacji Rosyjskiej» wniosek do Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej o zbadanie konstytucyjności wymienionych w artykule 125 (lite-

ra «a» ustępu 2) aktów normatywnych organów władzy państwowej jest dopuszczalny, jeśli wnioskodawca uznaje je za nieobowiązujące z powodu niekonstytucyjności.

Zaskarżone we wniosku ustępy 1 i 4 artykułu 15 i punkt 4 ustępu 1 artykułu 350 Kodeksu Postępowania Administracyjno-sądowego Federacji Rosyjskiej, jak wynika z artykułu 1 Ustawy Federalnej z 8 marca 2015 roku № 22-FZ «O wprowadzeniu w życie Kodeksu Postępowania Administracyjno-sądowego Federacji Rosyjskiej», wchodzi w życie od 15 września 2015 roku. Ponadto te postanowienia ustawodawcze są analogiczne z innymi unormowaniami obowiązującego ustawodawstwa procesowego, konstytucyjność których także podlega wątpliwości wnioskodawców. Z uwzględnieniem wymienionych uwarunkowań i przyjmując do wiadomości, że grupa deputowanych Dumy Państwowej zwróciła się do Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej w trybie abstrakcyjnej kontroli norm, tj. bez związku z konkretną sprawą, rozpatrzenie którego zakończono w sądzie powszechnym, sądzie arbitrażowym, dany wniosek w tej części może być uznany za odpowiadający kryterium dopuszczalności, tak jak określa je artykuł 85 Federalnej Ustawy Konstytucyjnej «O Sądzie Konstytucyjnym Federacji Rosyjskiej».

1.2. Zgodnie ze stanowiskiem prawnym, wyrażonym przez Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej w Postanowieniu (Определении) z 2 lipca 2013 roku № 1055-O, kontrola konstytucyjności ustawy federalnej o ratyfikacji umowy międzynarodowej, w tym odnośnie do trybu przyjęcia, zgodnie z ogólnymi zasadami, może być dokonywana tylko do momentu wejścia danej umowy międzynarodowej w życie (który zazwyczaj nie pokrywa się z momentem zakończenia procesu przyjęcia odpowiedniej ustawy federalnej o ratyfikacji umowy międzynarodowej); inne rozumienie nie tylko byłoby sprzeczne z powszechnie uznaną zasadą prawa międzynarodowego *pacta sunt servanda* i poddawałoby pod wątpliwość przestrzeganie przez Federację Rosyjską dobrowolnie przyjętych na siebie zobowiązań międzynarodowych, w tym także wynikających z Konwencji Wiedeńskiej o Prawie Traktatów, ale i naruszałoby zapisy artykułu 125 (litera «d» ustępu 2) Konstytucji Federacji Rosyjskiej i konkretyzujące je postanowienia litery «d» punktu 1 ustępu pierwszego artykułu 3 Federalnej Ustawy Konstytucyjnej «O Sądzie Konstytucyjnym Federacji Rosyjskiej», które upoważniają Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej do rozstrzygania spraw o zgodność z Konstytucją Federacji Rosyjskiej tylko umów międzynarodowych Federacji Rosyjskiej, które nie weszły w życie Federacji Rosyjskiej.

Jak wynika z materiałów niniejszej sprawy, wnioskodawcy nie poddają w wątpliwość jakiegokolwiek z postanowień Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności jako wielostronnej umowy międzynarodowej Federacji Rosyjskiej, ani Ustawy Federalnej «O ratyfikacji Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i Protokołów do niej» jako normatywnej podstawy w celu włączenia do systemu prawnego Rosji zgodnie z artykułem 15 (ustęp 4) Konstytucji Federacji Rosyjskiej.

Ponadto wymieniona Ustawa Federalna znajduje się w nierozzerwalnej zgodności normatywnej z innymi zaskarżonymi we wniosku postanowieniami ustawodawstwa procesowego i Ustawy Federalnej «O umowach międzynarodowych Federacji Rosyj-

skiej», tworząc wraz z nimi normatywno-prawną bazę dla wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, podjętych w stosunku do Rosji, na podstawie postanowień Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i ich wykładni przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w konkretnej sprawie.

Deputowani Dumy Państwowej wiążą powstałą, jak twierdzą, wątpliwość w kwestii tego, czy te postanowienia ustawowe są zgodne z Konstytucją Federacji Rosyjskiej, z zawartym w nich bezwarunkowym obowiązaniem wydanych wobec Rosji wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka - w tych przypadkach, kiedy między zawartą w takim wyroku wykładnią Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i postanowieniami Konstytucji Federacji Rosyjskiej pojawia się kolizja.

1.3. W ten sposób, wychodząc z wymogów artykułów 74, 84 i 85 Federalnej Ustawy Konstytucyjnej «O Sądzie Konstytucyjnym Federacji Rosyjskiej», wzajemnie związane ze sobą postanowienia artykułu 1 Ustawy Federalnej «O ratyfikacji Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i Protokołów do niej», ustępów 1 i 2 artykułu 32 Ustawy Federalnej «O umowach międzynarodowych Federacji Rosyjskiej», ustępów pierwszego i czwartego artykułu 11, punktu 4 ustępu czwartego artykułu 392 Kodeksu Postępowania Cywilnego Federacji Rosyjskiej, ustępów 1 i 4 artykułu 13, punktu 4 ustępu 3 artykułu 311 Kodeksu Postępowania Arbitrażowego Federacji Rosyjskiej, ustępów 1 i 4 artykułu 15, punktu 4 ustępu 1 artykułu 350 Kodeksu Postępowania Administracyjno-sądowego Federacji Rosyjskiej i punktu 2 ustępu czwartego artykułu 413 Kodeksu Karno-Procesowego Federacji Rosyjskiej stanowią przedmiot rozpatrzenia przez Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej w niniejszej sprawie w tym zakresie, w jakim na ich podstawie podlega rozstrzygnięciu problem wykonania orzeczonego w wyniku skargi przeciwko Rosji wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, nakładającego na państwo zobowiązania, wykonanie których nie będzie zgodne z Konstytucją Federacji Rosyjskiej.

2. Zgodnie z Konstytucją Federacji Rosyjskiej, każdy ma prawo, zgodnie z umowami międzynarodowymi Federacji Rosyjskiej zwracać się do międzypaństwowych organów ochrony praw i wolności człowieka, jeśli wyczerpane zostały wszystkie wewnętrzpaństwowe środki ochrony prawnej (artykuł 46, ustęp 3). W korelacji z wymienionym postanowieniem Konstytucji Federacji Rosyjskiej znajdują się postanowienia artykułu 15 (ustęp 4), stanowiące, że umowy międzynarodowe Federacji Rosyjskiej stanowią część jej systemu prawnego, i artykułu 79, zgodnie z którym Federacja Rosyjska może uczestniczyć w organizacjach międzypaństwowych i przekazywać im część swoich uprawnień zgodnie z umowami międzynarodowymi, jeśli nie pociąga to za sobą ograniczenia praw i wolności człowieka i obywatela i nie jest sprzeczne z podstawami ustroju konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej. W trybie wykonania przytoczonych postanowień konstytucyjnych Federacja Rosyjska ratyfikowała Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i tym samym uznała ją za część składową swojego systemu prawnego, a jurysdykcję Europejskiego

Trybunału Praw Człowieka, z mocy artykułu 46 Konwencji, *ipso facto* i bez specjalnego porozumienia – obowiązującą w sprawach wykładni i stosowania postanowień Konwencji i Protokołów do niej w sytuacjach ich domniemanego naruszenia przez Federację Rosyjską (zgodnie z ustępem 1 tego artykułu Konwencji w redakcji Protokołu z 13 maja 2004 roku № 14 Wysokie Układające się Strony zobowiązują się wykonywać ostateczne wyroki Sądu w sprawach, w których są one stronami).

2.1. Według artykułów 1 (ustęp 1), 2, 15 (ustęp 2), 17 (ustęp 2), 18, 45 (ustęp 1), 46 (ustępy 1 i 2), 52, 53, 55 i 118 Konstytucji Federacji Rosyjskiej, gwarantowana każdemu i będąca obowiązkiem państwa ochrona praw i wolności człowieka i obywatela, w tym ochrona sądowa, do której prawo należy do podstawowych niezbywalnych praw i wolności człowieka i jednocześnie jest gwarantem wszystkich innych praw i wolności, nie może być uznana za skuteczną, jeśli wydany w celu przywrócenia naruszonych praw akt sądowy lub akt innego uprawnionego organu w swoim czasie nie będzie wykonany. Wychodząc z tego, jak wskazał Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej, ostateczny wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, powzięty w wyniku rozpatrzenia skargi osoby, która twierdzi, że jest ofiarą naruszenia ze strony Federacji Rosyjskiej jej praw, uznanych przez Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności lub Protokołów do niej, w szczególności, stwierdzający istniejące naruszenie wobec danej osoby i przyznający jej, w razie konieczności sprawiedliwą kompensację, podlega wykonaniu (Postanowienie z 6 grudnia 2013 roku № 27-P). W konsekwencji, ponieważ wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka zakłada podjęcie przez pozwane państwo konkretnych środków w celu jego wykonania, osoba, wobec której stwierdzono naruszenie Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, w każdym przypadku musi mieć możliwość zwrócenia się do kompetentnego sądu Federacji Rosyjskiej z wnioskiem o zmianę aktu sądowego, który stał się powodem skierowania skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, i być przekonana, że wniosek ten będzie rozpatrzony; z kolei rozstrzygnięcie kompetentnego sądu rosyjskiego w sprawie o możliwości zmiany stosownego aktu sądowego – uwzględniając konieczność przyjęcia konkretnych środków o charakterze indywidualnym w celach przywrócenia naruszonych praw wnioskodawcy – musi opierać się na wszechstronnym i pełnym rozpatrzeniu jego dowodów, a także okoliczności konkretnej sprawy (postanowienia Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej z 26 lutego 2010 roku № 4-P i z 6 grudnia 2013 roku № 27-P).

Co do stanowiska samego Europejskiego Trybunału Praw Człowieka odnośnie do wykonywania wydawanych przez niego wyroków, to twierdzi on, że konkretne środki, z pomocą których w ramach narodowego systemu prawnego będzie on wykonany, powierzony jest pozwanemu państwu zgodnie z artykułem 46 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności obowiązek prawny, wybierane jest, na ogólnej zasadzie, przez samo pozwane państwo, pod warunkiem że te środki będą zgodne z konkluzjami zawartymi w stosownym wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka; rozstrzygać kwestie wykładni i stosowania ustawodawstwa narodowego powin-

ny narodowe organy władzy, a dokładnie organy sądowe; taka dyskrekcja w stosunku do sposobu wykonania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wyraża wolność wyboru, towarzyszącą wynikającemu z artykułu 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności obowiązku państwa-pozwanego zapewnienia gwarantowanych przez nią praw i wolności (wyrok z 13 lipca 2000 roku w sprawie «Scozzari & Giunta przeciw Włochom», z 30 czerwca 2005 roku w sprawie «Jahn i inni przeciwko Niemcom», z 29 marca 2006 roku w sprawie «Scordino przeciwko Włochom» (№ 1), z 3 lipca 2008 roku w sprawie «Musajewa przeciwko Rosji», z 3 lipca 2008 roku w sprawie «Ruslan Umarow przeciwko Rosji » i inne).

Zgodnie z artykułem 35 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności Europejski Trybunał Praw Człowieka może przyjąć sprawę do rozpatrzenia tylko wtedy, gdy zostały wyczerpane wszystkie wewnętrzne środki ochrony prawnej. Tym samym ochrona praw i wolności, określonych w rozdziale I Konwencji, sprawowana jest przez Europejski Trybunał Praw Człowieka na podstawie zasady subsydiarności, z której, jak wielokrotnie zauważał także sam Europejski Trybunał Praw Człowieka, wynika obowiązek państw, które ratyfikowały Konwencję, gwarantowania każdemu ochrony przyznanych mu nią praw, przede wszystkim we własnym wewnętrznym porządku prawnym i w stosunku do organów narodowego systemu sądowego (wyroki z 29 marca 2006 roku w sprawie «Mostacciolo przeciwko Włochom (№ 2)» i z 2 listopada 2010 roku w sprawie «Sachanowskij przeciwko Rosji»).

Na mocy artykułów 46 (ustęp 1 i 3), 120 (ustęp 1), 125 i 126 Konstytucji Federacji Rosyjskiej taka – w istocie uzupełniająca wobec narodowego mechanizmu sądowej ochrony praw człowieka – rola Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Federacji Rosyjskiej określana jest koniecznością realizacji ochrony sądowej w pierwszej kolejności przez sądy Federacji Rosyjskiej, w tym Sąd Najwyższy Federacji Rosyjskiej (który stanowi najwyższy organ sądowy w sprawach cywilnych, w rozstrzygnięciu sporów gospodarczych, sprawach karnych, administracyjnych i zapewnia ochronę praw i wolności obywateli, w tym także poprzez rozpatrywanie skarg kasacyjnych i nadzorczych na prawomocne akty sądowe), a także przez Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej (który jako najwyższy organ sądowej kontroli konstytucyjności rozpatruje sprawy skarg obywateli na naruszenie konstytucyjnych praw i wolności za pomocą ustawy, zastosowanej przez sądy narodowe w konkretnej sprawie).

2.2. O ile Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności jako umowa międzynarodowa Federacji Rosyjskiej stanowi część składową jej systemu prawnego, jako że państwo ma obowiązek wykonywać wydane na podstawie postanowień Konwencji wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka odnośnie do skarg przeciwko Rosji w stosunku do uczestniczących w sprawie osób i w zakresie konkretnego przedmiotu sporu. Przy tym wykonanie przewidzianych wyrokiem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka środków zarówno o charakterze indywidualnym (*individual*), jak i ogólnym (*common*), musi odbywać się zgodnie z artykułem 15

(ustęp 4) Konstytucji Federacji Rosyjskiej także na zasadach uznania takiego wyroku za część składową rosyjskiego systemu prawnego.

Wraz z tym, jak wynika z Konstytucji Federacji Rosyjskiej, jej artykułów 4 (ustęp 1), 15 (ustęp 1) i 79, stwierdzających suwerenność Rosji, pierwszeństwo i najwyższą moc prawną Konstytucji Federacji Rosyjskiej i niedopuszczalność implementacji do systemu prawnego państwa umów międzynarodowych, udział w których może pociągnąć za sobą ograniczenie praw i wolności człowieka i obywatela lub dopuścić jakiegokolwiek zamach na podstawy ustroju konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej i tym samym naruszyć postanowienia konstytucyjne, ani Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności jako umowa międzynarodowa Federacji Rosyjskiej, ani oparte na niej stanowiska prawne Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, zawierające oceny ustawodawstwa narodowego albo dotyczącego konieczności zmiany jego postanowień, nie uchylają w rosyjskim systemie prawnym priorytetu Konstytucji Federacji Rosyjskiej i dlatego podlegają realizacji w ramach tego systemu tylko pod warunkiem uznania najwyższej mocy prawnej właśnie Konstytucji Federacji Rosyjskiej.

Będąc demokratycznym państwem prawa, Rosja, jako członek wspólnoty międzynarodowej, w której obowiązują powszechnie uznane zasady i normy prawa międzynarodowego, zawiera umowy międzynarodowe i uczestniczy w organizacjach międzypaństwowych, przekazując im część swoich uprawnień (preambuła; artykuł 1, ustęp 1; artykuł 15, ustęp 4; artykuł 17, ustęp 1; artykuł 79 Konstytucji Federacji Rosyjskiej), co jednak nie oznacza jej rezygnacji z suwerenności państwowej, odnoszącej się do podstaw ustroju konstytucyjnego i domniemywającej pierwszeństwo, niezależność i samodzielność władzy państwowej, pełnię władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej państwa na całym jego terytorium i niezależność w stosunkach międzynarodowych, a także będącą niezbędną cechą Federacji Rosyjskiej, charakteryzującą jej status konstytucyjno-prawny (Postanowienie Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej z 7 czerwca 2000 roku № 10-P).

Wychodząc z założenia w sytuacji, kiedy samą treścią wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w tym także w częściach skierowanych do państwa-pozwanego wniosków, opartych na postanowieniach Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, interpretowanych przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w ramach konkretnej sprawy, bezzasadnie – z konstytucyjno-prawnego punktu widzenia – dotyczącej zasad i norm Konstytucji Federacji Rosyjskiej, Rosja może w trybie wyjątku odstąpić od wykonywania nałożonych na nią obowiązków, kiedy takie odstąpienie stanowi jedyny możliwy sposób uniknięcia naruszenia podstawowych zasad i norm Konstytucji Federacji Rosyjskiej.

3. Przy rozstrzyganiu kolizji konstytucyjno-prawnych, mogących wyniknąć w związku z wykładnią Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności jako umowy międzynarodowej Federacji Rosyjskiej, należy uwzględnić Konwencję Wiedeńską o Prawie Traktatów, stroną której jest Rosja.

Zawarta w artykule 26 fundamentalna zasada prawa międzynarodowego *pacta sunt servanda* (każda obowiązująca umowa jest obowiązująca dla jej stron i musi być przez nie wykonywana z dobrą wolą), Konwencja Wiedeńska ustanawia także ogólną zasadę wykładni umów, przewidującą, że umowa musi być interpretowana z dobrą wolą, zgodnie ze zwykłym znaczeniem, które należy nadawać terminom umowy w ich kontekście, a także w świetle obiektu i celu umowy (ustęp 1 artykułu 31). W ten sposób umowa międzynarodowa jest dla jej stron obowiązująca w tym znaczeniu, które może być wyjaśnione z pomocą wymienionej zasady wykładni. Z tego punktu widzenia, jeśli Europejski Trybunał Praw Człowieka, wykładając w procesie rozpatrywania sprawy jakiegokolwiek postanowienie Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, nadaje wykorzystywanemu w nim pojęciu inne, niż jego typowe znaczenie, albo dokonuje wykładni wbrew obiektowi i celom Konwencji, to państwo, w stosunku do którego wydano wyrok w danej sprawie, ma prawo odmówić jego wykonania, jako wychodzącego poza granice zobowiązań, dobrowolnie przyjętych na siebie przez to państwo przy ratyfikacji Konwencji. Co za tym idzie – wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka nie może być uznawany za obowiązujący do wykonania, jeśli w wyniku wykładni konkretnego postanowienia Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, na którym oparto ten wyrok, dokonano z naruszeniem ogólnych zasad wykładni umów, sens tego postanowienia nie jest zgodny z imperatywnymi normami wspólnego prawa międzynarodowego (*jus cogens*), do których, bez wątpliwości, należą zasady suwerennej równości i poszanowania praw, będących nieodłącznym elementem suwerenności, a także zasada nieingerencji w wewnętrzne sprawy państw.

Oprócz tego, jak wynika z ustępu 1 artykułu 46 Konwencji Wiedeńskiej, państwo ma prawo blokować obowiązywanie w stosunku do niego poszczególnych postanowień umowy międzynarodowej, powołując się na tę okoliczność, że zgoda na obowiązywanie w stosunku do niego danej umowy była wyrażona przez niego z naruszeniem tego lub innego postanowienia jego prawa wewnętrznego, dotyczącego kompetencji do zawierania umów, jeśli dane naruszenie było jawne i dotyczyło normy prawa wewnętrznego o szczególnie ważnym znaczeniu. W Federacji Rosyjskiej do kręgu takich norm, w pierwszej kolejności, odnoszą się postanowienia działów 1 i 2 Konstytucji Federacji Rosyjskiej, których zmiany nie dopuszcza się poprzez przyjęcie poprawek konstytucyjnych, a może być dokonana, jak przewidziano w jej artykule 135, wyłącznie poprzez przyjęcie nowej Konstytucji Federacji Rosyjskiej.

Jako że Rosja, w sensie artykułów 15 (ustęp 1 i 4), 79 i 125 (ustęp 6) Konstytucji Federacji Rosyjskiej, nie ma prawa zawierać umów międzynarodowych niezgodnych z Konstytucją Federacji Rosyjskiej, a zasady umowy międzynarodowej, jeśli naruszają one postanowienia konstytucyjne, mające, bez wątpliwości, szczególnie ważne dla Rosji znaczenie, nie mogą i nie powinny być stosowane w jej systemie prawnym, opartym na pierwszeństwie Konstytucji Federacji Rosyjskiej, obowiązku organów władzy państwowej przy implementacji umów międzynarodowych, przewidujących dostosowanie usta-

wodawstwa Federacji Rosyjskiej do jej zobowiązań wynikających z umów międzynarodowych, jest uznanie, przestrzeganie i ochrona praw i wolności człowieka i obywatela, tak jak są one określone w Konstytucji Federacji Rosyjskiej, i niedopuszczenie do naruszenia podstaw ustroju konstytucyjnego.

Przy tym jednak nie wyklucza się, że umowa międzynarodowa, która przy przystąpieniu do niej Federacji Rosyjskiej zarówno w swoim sensie literalnym, jak i w sensie nadanym jej w procesie stosowania przez organ państwowy, uprawniony do tego przez samą umowę międzynarodową, była zgodna z Konstytucją Federacji Rosyjskiej, później poprzez jedną tylko wykładnię (szczególnie przy dostatecznie znaczącym stopniu abstrakcyjności jej norm, cechujące w szczególności Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności) była treściowo konkretyzowana w taki sposób, że weszła w sprzeczność z postanowieniami Konstytucji Federacji Rosyjskiej, przede wszystkim odnoszącymi się do praw i wolności człowieka i obywatela, a także do podstaw ustroju konstytucyjnego, w tym także suwerenności państwowej i najwyższej mocy prawnej Konstytucji Federacji Rosyjskiej.

Z kolei bezwarunkowe wykonanie przez Rosję decyzji organu międzypaństwowego, przyjętych na podstawie takiej umowy międzynarodowej i wykładni, niezgodnej z Konstytucją Federacji Rosyjskiej, mogłoby pociągnąć za sobą naruszenie jej postanowień, które w danej sytuacji (uwzględniając domniemanie świadomości organów, specjalnie uprawnionych umową międzynarodową do rozpatrywania spraw, dotyczących ochrony praw i wolności obywateli, o treści obowiązujących konstytucji państw - stron umowy międzynarodowej) stanowi, bez wątpliwości, jawny, tj. widoczny dla każdego podmiotu prawa międzynarodowego, działającego przy tym w dobrej wierze i zgodnie ze zwykłą praktyką (ustęp 2 artykułu 46 Konwencji Wiedeńskiej o Prawie Traktatów).

W związku z tym że wyrażenie przez Federację Rosyjską zgody na obowiązywanie wobec niej umowy międzynarodowej z naruszeniem tego lub innego postanowienia Konstytucji Federacji Rosyjskiej może być ujawnione tylko po przyjęciu przez uprawniony organ międzypaństwowy decyzji, opartej na wykładni konkretnej normy danej umowy międzynarodowej, w sensie prowadzącym do jej niezgodności z właściwym postanowieniem Konstytucji Federacji Rosyjskiej, w takich sytuacjach rzecz idzie nie o obowiązywanie lub nieobowiązywanie wobec Rosji umowy międzynarodowej w całości, a tylko o braku możliwości przestrzegania obowiązku zastosowania jego normy w wykładni, nadanej jej przez uprawniony organ międzypaństwowy w ramach rozpatrzenia konkretnej sprawy. W kontekście przywołanych postanowień Konwencji Wiedeńskiej o Prawie Traktatów oznacza to, że decyzja uprawnionego organu międzypaństwowego, w tym także wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, nie może być wykonana przez Federację Rosyjską w części nakładanych na nią środków o charakterze ogólnym i indywidualnym, jeśli wykładnia normy umowy międzynarodowej, na której oparto tę decyzję, narusza właściwe postanowienia Konstytucji Federacji Rosyjskiej.

4. Rosja, dołączając do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, dążyła do zapewnienia dodatkowych gwarancji realizacji zawartego w ar-

tykule 2 Konstytucji Federacji Rosyjskiej fundamentalnego postanowienia o prawach i wolnościach człowieka, jako najwyższej wartości w demokratycznym państwie prawa. Wobec tego, że uczestniczenie Rosji w tej Konwencji, przestrzeganie której ma zapewniać Europejski Trybunał Praw Człowieka, uzasadniono zadaniem należytej realizacji właśnie tego postanowienia konstytucyjnego, harmonizacja prawa rosyjskiego z konwencyjnym, wykładnię i stosowanie którego dokonuje Europejski Trybunał Praw Człowieka w procesie rozpatrywania konkretnych spraw, dopuszczalna jest tylko na tyle, na ile nie rodzi ona sprzeczności z Konstytucją Federacji Rosyjskiej.

Będąc związaną wymogiem przestrzegania obowiązującej umowy międzynarodowej, jaką jest Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, Federacja Rosyjska, tym niemniej, ma obowiązek zapewnić, w ramach swojego systemu prawnego, pierwszeństwo Konstytucji Federacji Rosyjskiej, co zmusza ją w sytuacji pojawienia się jakichkolwiek sprzeczności w tej sferze – przy czym Konstytucja Federacji Rosyjskiej i Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oparte są na jednych i tych samych bazowych wartościach ochrony praw i wolności człowieka i obywatela – dawać pierwszeństwo wymogom Konstytucji Federacji Rosyjskiej i tym samym nie podążać literalnie za wyrokiem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sytuacji, jeśli jego wykonanie jest sprzeczne z wartościami konstytucyjnymi.

Co za tym idzie, Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej nie może poprzeć danej przez Europejski Trybunał Praw Człowieka wykładni Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, jeśli właśnie Konstytucja Federacji Rosyjskiej (w tym także w jej wykładni przez Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej) jako akt prawny, posiada najwyższą moc prawną w systemie prawnym Rosji, bardziej dokładnie, w porównaniu z właściwymi postanowieniami Konwencji w ich wykładni przez Europejski Trybunał Praw Człowieka, zapewnia ochronę praw i wolności człowieka i obywatela, w tym także w równowadze z prawami i wolnościami innych osób (artykuł 17, ustęp 3, Konstytucji Federacji Rosyjskiej).

Odejście od interpretujących i stosujących Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka ma miejsce i w praktyce państw europejskich, choć także w wyjątkowych sytuacjach i istnieniu dostatecznie ważnych przyczyn, w tym przypadku ujawnienia kolizji konstytucyjno-prawnych, które, z zasady, dotyczą nie tyle podstawowej treści (istoty) tych lub innych praw i wolności człowieka jako takich (sformułowanych w Konwencji w najbardziej abstrakcyjny sposób), ile ich konkretyzacji poprzez wykładnię wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, zawierających ocenę istniejącej na poziomie narodowym wykładni i ich realizacji, a także porównywalnych z nimi, co do treści praw, zawartych w konstytucjach państw-stron Konwencji.

Najbardziej wyraźną w tej kwestii jest praktyka Federalnego Sądu Konstytucyjnego Republiki Federalnej Niemiec, opierająca się na wypracowanym przez niego w wyrokach z 11 października 1985 roku, z 14 października 2004 roku i z 13 lipca

2010 roku stanowisku prawnym odnośnie do «ograniczonej mocy prawnej wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka». Przy rozstrzyganiu kwestii o wykonaniu wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 26 lutego 2004 roku w sprawie «Gorgulu przeciwko Niemcom» w następujący sposób sformułował on zasadę pierwszeństwa konstytucji narodowej wobec wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka dla celów narodowego stosowania prawa: w wewnętrznym porządku prawnym Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności posiada status ustawy federalnej i wraz z praktyką Europejskiego Trybunału Praw Człowieka służy tylko jako punkt odniesienia przy wykładni treści i sfery obowiązywania podstawowych praw i zasad Ustawy Zasadniczej RFN i tylko pod warunkiem, że nie prowadzi to do ograniczenia lub pomniejszenia podstawowych praw obywateli, chronionych Ustawą Zasadniczą RFN; decyzje Europejskiego Trybunału Praw Człowieka nie zawsze są obowiązkowe do wykonania przez sądy RFN, i nie mogą w pełni pozostawać niezauważone; narodowa sprawiedliwość powinna uwzględniać te decyzje w należyty sposób i ostrożnie dostosowywać je do wewnętrznego ustawodawstwa. Wraz z tym, jak twierdzi Federalny Trybunał Konstytucyjny RFN, środek osiągnięcia zgodności z Europejskim Trybunałem Praw Człowieka to unikanie konfliktów między prawem wewnętrznym i międzynarodowym w początkowym etapie rozpatrywania sprawy w sądzie narodowym, które w zasadzie powinny być doprowadzone do minimum, jako że oba sądy wykorzystują jednakową metodologię (wyrok z 14 października 2004 roku w sprawie 2BvR 1481/04 (BVerfGE 111, 307). Zbieżne stanowisko było wyrażane i wcześniej – w stosunku do orzeczeń Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (postanowienie z 29 maja 1974 roku w sprawie 2 BvL 52/71 (BVerfGE 37, 271) [«Solange-I»]).

Analogiczne podejście wykorzystał Sąd Konstytucyjny Republiki Włoskiej, nie zgodziwszy się z wywodami Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w stosunku do transgranicznych wypłat emerytalnych, które zostały sformułowane w postanowieniu z 31 maja 2011 roku w sprawie «Maggio i inni przeciwko Włochom». W szczególności w postanowieniu z 19 listopada 2012 roku w sprawie № 264/2012 wskazał on, że przestrzeganie zobowiązań międzynarodowych nie może stanowić przyczyny obniżenia poziomu ochrony praw już istniejących w wewnętrznym porządku prawnym, ale, przeciwnie, może i powinno stanowić instrument działający w celu rozszerzania tej ochrony; w ślad za tym sprzeczność między ochroną, przewidzianą Konwencją o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i konstytucyjną ochroną podstawowych praw, musi być rozstrzygana w kierunku maksymalnego rozszerzenia gwarancji i pod warunkiem zapewnienia należytej relacji z innymi interesami chronionymi konstytucją, tj. z innymi normami konstytucyjnymi, gwarantującymi podstawowe prawa, na które mogłoby wpłynąć rozszerzenie odrębnie wziętej gwarancji. O priorytecie norm konstytucyjnych mówi się i w postanowieniu Sądu Konstytucyjnego Republiki Włoskiej z 22 października 2014 roku № 238/2014 w związku z orzeczeniem Międzynarodo-

dowego Trybunału Sprawiedliwości ONZ w sprawie o immunitetach jurysdykcyjnych państw (*Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece Intervening), Judgment, I.C.J. Reports 2012*): orzeczenie międzynarodowego organu sądowego w sytuacji konfliktu z podstawowymi zasadami konstytucyjnymi prawa włoskiego, powoduje niemożliwość jakiegokolwiek jego przyjęcia w kontekście artykułu 10 Konstytucji Republiki Włoskiej, który w typowych warunkach przewiduje automatyczną recepcję prawa międzynarodowego do systemu narodowego.

Sąd Konstytucyjny Republiki Austrii, uznając znaczenie Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i oparty na niej wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, także stwierdził brak możliwości stosowania postanowień konwencyjnych w wykładni Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, sprzecznych z normami narodowego prawa konstytucyjnego (postanowienie z 14 października 1987 roku w sprawie № B267/86).

Sąd Najwyższy Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej w orzeczeniu z 16 października 2013 roku ([2013] UKSC 63) zauważył brak możliwości zaakceptowania w brytyjskim systemie prawnym wywodów i wykładni Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności w wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 6 października 2005 roku w sprawie «Hirst przeciwko Zjednoczonemu Królestwu (№ 2)» odnośnie do problemu praw wyborczych więźniów. Zgodnie ze stanowiskiem prawnym wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w zasadzie nie są rozumiane jako podlegające bezwarunkowemu stosowaniu – według ogólnych zasad, są one tylko «przyjmowane do wiadomości»; następstwa tychże wyroków uznaje się za możliwe jedynie w tym przypadku, jeśli nie są one sprzeczne z podstawowymi materialnym i procesowymi normami ustawodawstwa narodowego.

We wszystkich przytoczonych przypadkach kolizji konwencyjno-konstytucyjnych mowa jest nie o sprzeczności między Konwencją o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności jako taką i konstytucjami narodowymi, a o sprzeczności wykładni postanowienia konwencyjnego, dokonanej przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku w konkretnej sprawie i postanowień konstytucji narodowych, w tym także w ich wykładni przez sądy konstytucyjne (lub inne najwyższe organy sądowe posiadające analogiczne uprawnienia). Oceniając normy wewnętrznego ustawodawstwa w sprawie zgodności z konstytucjami swoich państw, narodowe organy sądowe przy podejmowaniu decyzji wychodzą z tego, jaka wykładnia, z uwzględnieniem równowagi chronionych przez konstytucję wartości i międzynarodowo-prawnego regulowania statusu jednostki, lepiej chroni prawa człowieka i obywatela w systemie prawnym danego państwa, mając na względzie nie tylko bezpośrednio zwracających się o ochronę, ale i wszystkich tych, których prawa i wolności mogły zostać naruszone.

Choć interpretacyjna praktyka stosowania prawa samego Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w tej lub innej kwestii, powstająca w ciągu dość długiego okresu, może z czasem się zmieniać, tym niemniej jego wyroki, jak się zakłada, powinny

zapewniać wyższy – w porównaniu z regulacją narodową – poziom ochrony praw i wolności człowieka i obywatela. Jednak niejednoznaczność takiego założenia została ujawniona na przykładzie sprawy «Konstantin Markin przeciwko Rosji», odnośnie do której w 2010 roku powstał konflikt wykładni między Sądem Konstytucyjnym Federacji Rosyjskiej i Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w kwestii istnienia lub braku dyskryminacji z powodu płci na skutek pozbawienia mężczyzn-wojskowych możliwości otrzymania trzyletniego urlopu dla opieki nad dzieckiem, udzielanego kobietom-wojskowym. W tej sprawie, jak i w innych, dotyczących problemu pozytywnej dyskryminacji, naruszenie artykułu 14 «Zakaz dyskryminacji» Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności związane jest, jak stwierdza Europejski Trybunał Praw Człowieka, z przyznaniem tych lub innych przywilejów wyłącznie ze względu na obiektywne cechy, a niezależne od indywidualnych cech osoby, na przykład takich, jak przynależność płciowa. Przy czym, w rozumieniu Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, dyskryminacja (a w rozpatrywanej sprawie, naruszenie artykułu 14 Konwencji) nie występuje i w przypadku «negatywnej równości» – w razie odmowy przez ustawodawcę udzielenia prawa do urlopu związanego z wychowaniem dziecka wszystkim osobom, podlegającym pod kategorię wojskowych, co jednak oznaczałoby obniżenie poziomu ochrony, który w Rosji na dzień dzisiejszy jest gwarantowany, w tym z uwzględnieniem szczególnej (związanej z macierzyństwem) społecznej roli kobiety w społeczeństwie, dość licznej kategorii kobiet-wojskowych. W opinii Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej brak dyskryminacji jest możliwy przy równości podmiotów, należących do jednej kategorii, w danej sytuacji – kobiet-wojskowych, tj. jeśli przyznaniu spornego prawa wszystkim wojskowym przeszkadza specyfika służby wojskowej i konieczność zapewnienia zdolności obronnej kraju i bezpieczeństwa państwa, to jego przyznanie wszystkim kobietom-wojskowym w równowadze wartości konstytucyjnych jest dopuszczalne.

Charakterystycznym przykładem najbardziej widocznej rozbieżności z postanowieniami Konstytucji Federacji Rosyjskiej jest wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 4 lipca 2013 roku w sprawie «Anczugow i Gładkow przeciwko Rosji», w którym istniejące w ustawodawstwie rosyjskim ograniczenia prawa wyborczego osób, osądzonych wyrokiem sądowym, zostały uznane za naruszenie artykułu 3 «Prawo do wolnych wyborów» Protokołu № 1 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, co jest bezpośrednio sprzeczne z artykułem 32 (ustęp 3) Konstytucji Federacji Rosyjskiej, zgodnie z którym nie mają prawa wybierać i być wybranymi obywatele przebywający w miejscach pozbawienia wolności na podstawie wyroku sądu.

Zgoda Federacji Rosyjskiej na wykonanie takiego wyroku oznaczałaby naruszenie przez nią artykułów 15 (ustęp 1), 32 (ustęp 3) i 79 Konstytucji Federacji Rosyjskiej albo – z mocy jej artykułu 135 – konieczność przyjęcia nowej Konstytucji Federacji Rosyjskiej, przy tym przyłączenie się do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i uczestniczenie w niej Rosji jako demokratycznego pań-

stwa prawa, w którym człowiek, jego prawa i wolności stanowią wartość najwyższą, uzasadnione jest samym przyjęciem, przestrzeganiem i obowiązywaniem Konstytucji Federacji Rosyjskiej.

5. Postanowienia artykułu 1 Ustawy Federalnej «O ratyfikacji Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i Protokołów do niej», ustępów 1 i 2 artykułu 32 Ustawy Federalnej «O umowach międzynarodowych Federacji Rosyjskiej», ustępów pierwszego i czwartego artykułu 11, punktu 4 ustępu czwartego artykułu 392 Kodeksu Postępowania Cywilnego Federacji Rosyjskiej, punktu 4 ustępu 3 artykułu 311 Kodeksu Postępowania Arbitrażowego Federacji Rosyjskiej, punktu 4 ustępu 1 artykułu 350 Kodeksu Postępowania Administracyjno-sądowego Federacji Rosyjskiej i punktu 2 ustępu czwartego artykułu 413 Kodeksu Karno-Procesowego Federacji Rosyjskiej przyjęte zostały dla konkretyzacji artykułów 15 (ustęp 4), 17 (ustęp 1), 46 (ustęp 3) i 79 Konstytucji Federacji Rosyjskiej. W kontekście konstytucyjnie chronionych wartości te postanowienia ustawowe w ich jedności normatywnej stanowią ważną gwarancję prawną implementacji Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności do systemu prawnego Federacji Rosyjskiej, jednocześnie mają zapewnić uzgodniony procesowo-prawny tryb wykonywania podjętych w stosunku do niej wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, opartych na wykładni i stosowaniu postanowień Konwencji.

5.1. Kwestie, pojawiające się w związku z wykonywaniem wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, były już przedmiotem rozpatrywania przez Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej. W Postanowieniu z 26 lutego 2010 roku № 4-P Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej doszedł do następujących wniosków: obecność w systemie prawnym państwa procedur zmiany prawomocnych orzeczeń sądowych, w związku z wydaniem których zostało stwierdzone naruszenie Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, występuje jako środek, którego obligatoryjność wykonania w celu realizacji postanowień tej Konwencji wynika z jej artykułu 46 w związku z artykułami 19, 46 i 118 Konstytucji Federacji Rosyjskiej, a zatem wymaga ustawodawczego uregulowania mechanizmu wykonywania ostatecznych wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, pozwalającego zapewnić adekwatne przywrócenie praw, naruszenie których ujawnił Europejski Trybunał Praw Człowieka; odpowiednio ustawodawca federalny ma obowiązek gwarantować możliwość zmiany prawomocnych orzeczeń sądowych w przypadkach stwierdzenia przez Europejski Trybunał Praw Człowieka naruszenia postanowień Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności przy rozpatrywaniu przez sąd powszechny konkretnej sprawy, w związku z wydaniem orzeczenia, w wyniku którego wnioskodawca zwrócił się do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Postanowieniem z 6 grudnia 2013 roku № 27-P Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej uznał punkt 4 ustępu czwartego artykułu 392 KPC Federacji Rosyjskiej w związku z ustępami pierwszym i czwartym jego artykułu 11 za niespreczeczne z Konstytucją Federacji Rosyjskiej. Ujawniając konstytucyjno-prawny sens tych postano-

wień ustawowych w systemie obowiązującej regulacji prawnej, opierał się on na wywodach sformułowanych wcześniej w Postanowieniu z 26 lutego 2010 roku № 4-P, a także na następujących stanowiskach prawnych: w procesie zmiany prawomocnego orzeczenia sądowego w trybie punktu 4 ustępu czwartego artykułu 392 KPC Federacji Rosyjskiej, sąd powszechny obowiązany jest podlegać tylko Konstytucji Federacji Rosyjskiej i ustawie federalnej (artykuł 120, ustęp 1 Konstytucji Federacji Rosyjskiej) i rozstrzygać sprawy cywilne na podstawie Konstytucji Federacji Rosyjskiej, umów międzynarodowych Federacji Rosyjskiej i ustawodawstwa Federacji Rosyjskiej (ustęp pierwszy artykułu 11 KPC Federacji Rosyjskiej), może dojść do wniosku o braku możliwości wykonania wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka bez odstąpienia od stosowania postanowień ustawodawstwa Federacji Rosyjskiej, wcześniej uznanych przez Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej za nienaruszające konstytucyjne prawa wnioskodawcy w jego konkretnej sprawie. W takiej sytuacji przed sądem powszechnym pojawi się kwestia konstytucyjności wymienionych postanowień ustawowych, które spowodowały naruszenie właściwych postanowień Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i ich interpretacji przez Europejski Trybunał Praw Człowieka;

- ujawnienie niekonstytucyjności postanowień ustawowych i ich usunięcie spośród obowiązujących norm prawnych może okazać się tylko wspólnym rezultatem współdziałania sądów różnych rodzajów jurysdykcji, z uwzględnieniem rozgraniczenia ich kompetencji, sugerującego z jednej strony wykonanie przez sąd powszechny kwestii konstytucyjności właściwych norm przed Sądem Konstytucyjnym Federacji Rosyjskiej, a z drugiej – obowiązek Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej może ostatecznie rozstrzygnąć tę kwestię. W związku z tym punkt 4 ustępu czwartego artykułu 392 KPC Federacji Rosyjskiej w związku z ustępami pierwszym i czwartym jego artykułu 11 nie mogą być rozumiane jako przeszkoda dla sądu powszechnego, prowadzącego postępowanie w sprawie zmiany prawomocnego orzeczenia sądowego na wniosek osoby, w stosunku do której Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził naruszenie Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, uzasadnione zastosowanie w jej sprawie postanowień ustawodawstwa Federacji Rosyjskiej, dla zawieszenia postępowania i zwrócenia się z wnioskiem do Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej o kontrolę ich zgodności z Konstytucją Federacji Rosyjskiej. Podjęcie w takich przypadkach przez sąd powszechny decyzji odnośnie do wyników rozpatrzenia wniosku o zmianę prawomocnego orzeczenia sądowego w trybie punktu 4 ustępu czwartego artykułu 392 KPC Federacji Rosyjskiej, bez uprzedniego zwrócenia się do Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej oznaczałoby, że w praktyce sądów powszechnych dopuszcza się możliwość różnej oceny konstytucyjności tych samych postanowień ustaw i tym samym – z naruszeniem wymogów Konstytucji Federacji Rosyjskiej, w tym jej artykułów 3, 4, 15 i 76, – poddawano by pod wątpliwość pierwszeństwo Konstytucji Federacji Rosyjskiej, posiadającej w sys-

temie prawnym Federacji Rosyjskiej najwyższą moc prawną w stosunku do każdego aktu prawnego, obowiązującego na terytorium Federacji Rosyjskiej.

Przytoczone stanowiska prawne Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej, sformułowane stosownie do trybu zmiany ze względu na nowo ujawnione lub nowe okoliczności prawomocnych orzeczeń sądowych w ramach postępowania cywilnego, posiadają charakter uniwersalny i dlatego w pełnym zakresie rozciągają się i na inne rodzaje postępowania sądowego.

5.2. W trybie realizacji Postanowienia Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej z 6 grudnia 2013 roku № 27-P poprzez Federalną Ustawę Konstytucyjną z 4 czerwca 2014 roku № 9-FKZ artykuł 101 Federalnej Ustawy Konstytucyjnej «O Sądzie Konstytucyjnym Federacji Rosyjskiej» został uzupełniony ustępem drugim, zgodnie z którym sąd, dokonując zmiany w przypadkach przewidzianych ustawodawstwem procesowym sprawy w związku z przyjęciem przez międzypaństwowy organ ochrony praw i wolności człowieka orzeczenia, w którym stwierdza się naruszenie w Federacji Rosyjskiej praw i wolności człowieka przy stosowaniu ustawy albo poszczególnych jej postanowień, uznaje, że kwestia możliwości zastosowania danej ustawy może być rozstrzygnięta tylko po potwierdzeniu jego zgodności z Konstytucją Federacji Rosyjskiej, zwraca się z zapytaniem do Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej o kontrolę konstytucyjności tej ustawy.

Wymienione postanowienie ustawy i znajdujące się w systemowej jedności z nim postanowienia punktu 4 ustępu czwartego artykułu 392 Kodeksu Postępowania Cywilnego Federacji Rosyjskiej, punktu 4 ustępu 3 artykułu 311 Kodeksu Postępowania Arbitrażowego Federacji Rosyjskiej, punktu 4 ustępu 1 artykułu 350 Kodeksu Postępowania Administracyjno-sądowego Federacji Rosyjskiej i punktu 2 ustępu czwartego artykułu 413 Kodeksu Karno-Procesowego Federacji Rosyjskiej, stanowią prawny środek zapewnienia pierwszeństwa i najwyższej mocy prawnej Konstytucji Federacji Rosyjskiej przy rozstrzyganiu możliwych kolizji między zawartą w wyrokach Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wykładnią Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności przez Europejski Trybunał Praw Człowieka i postanowieniami Konstytucji Federacji Rosyjskiej. Przy tym wymienione postanowienia ustawowe – przez swój sens konstytucyjno-prawny, w kontekście stanowisk prawnych Sądu Konstytucyjnego, wyrażonych w niniejszym Postanowieniu – w każdym przypadku zobowiązują sąd powszechny, sąd arbitrażowy, przeprowadzający postępowanie odnośnie do zmiany prawomocnego aktu sądowego na wniosek osoby i w wyniku jej skargi, przez Europejski Trybunał Praw Człowieka został wydany wyrok, konstatający naruszenie Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności postanowieniami ustawodawstwa Federacji Rosyjskiej, zastosowanymi w sprawie tej osoby, zawiesić postępowanie i zwrócić się do Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej z wnioskiem o kontrolę ich zgodności z Konstytucją Federacji Rosyjskiej.

5.3. Jeśli wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, wydany w wyniku skargi przeciwko Rosji, oparto na wykładni postanowień Konwencji o Ochronie Praw

Człowieka i Podstawowych Wolności, prowadzących do ich sprzeczności z Konstytucją Federacji Rosyjskiej, taki wyrok – ze względu na postanowienia artykułów 4 (ustęp 2), 15 (ustępy 1 i 4), 16 (ustęp 2) i 79 Konstytucji Federacji Rosyjskiej – nie może być wykonany. Odpowiednio, jeśli organy władzy państwowej Federacji Rosyjskiej, do kompetencji których należy zapewnienie stosowania Konwencji jako umowy międzynarodowej Federacji Rosyjskiej, dojdą do wniosku, że taka sprzeczność ma miejsce i że działania i decyzje, których wymaga się do wykonania wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, mogą doprowadzić do naruszenia postanowień Konstytucji Federacji Rosyjskiej, powstaje kwestia o rzeczywistym sensie tych postanowień w kontekście pojawiającej się sprzeczności i zobowiązań międzynarodowych Rosji.

Dana kwestia, jak wynika z artykułów 118 (ustęp 2) i 125 Konstytucji Federacji Rosyjskiej w związku z jej artykułami 15 (ustępy 1 i 4) i 79, ze względu na swój charakter prawny podlega rozstrzygnięciu w trybie konstytucyjnego postępowania sądowego. Według obowiązującej regulacji prawnej jest to możliwe poprzez wykładnię odpowiednich postanowień Konstytucji Federacji Rosyjskiej, dokonywanej przez Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej na oficjalny wniosek uprawnionych podmiotów, w celu usunięcia wątpliwości w rozumieniu tych postanowień, odnośnie do możliwości wykonania wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i podjęcia środków o charakterze indywidualnym i ogólnym, skierowanym w celu zapewnienia wykonania Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (artykuł 125, ustęp 5, Konstytucji Federacji Rosyjskiej; dział XIV Federalnej Ustawy Konstytucyjnej «O Sądzie Konstytucyjnym Federacji Rosyjskiej»).

Jako instrument zapewnienia pierwszeństwa i najwyższej mocy prawnej Konstytucji Federacji Rosyjskiej taka wykładnia może być stosowana i w tym przypadku, jeśli wykonanie (w części przyjęcia środków o charakterze indywidualnym i ogólnym) wydanego w wyniku skargi przeciw Rosji wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka odbywa się (może odbyć się) bez udziału sądów.

6. Kwestie związane z europejskim systemem ochrony praw człowieka i rolą Europejskiego Trybunału Praw Człowieka jako mechanizmu kontrolnego są aktywnie dyskutowane na najwyższym poziomie międzynarodowym. Uczestnicy takich dyskusji, w tym mających miejsce na konferencjach w Interlaken (2010 rok), Izmirze (2011 rok) i Brighton (2012 rok), wyrażali wzajemnie wykluczające się opinie – od wypowiedzi o niedopuszczalności jakichkolwiek zamachów na ducha i literę Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i uprawnienia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do zdecydowanej krytyki tych instytucji jako przestarzałych i niemających w obecnej chwili legitymizacji prawnej i społecznej, tym bardziej jeśli uwzględnić, że wiele aktualnych i dotkliwych problemów początkowo, przy zawieraniu Konwencji i tworzeniu Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w ogóle nie należało do sfery jego jurysdykcji.

Do najbardziej znaczących wyników odbytych dyskusji można zaliczyć propozycje konferencji w Brighton, o włączeniu do preambuły Konwencji o Ochronie Praw Czło-

wieka i Podstawowych Wolności wzmianki o «zasadzie subsydiarności» (*principle of subsidiarity; principe de subsidiarité*) i «doktrynie marginesu uznania» (*margin of appreciation; marge d'appréciation*) i wniesienie przez Komitet Ministrów Rady Europy do rozpatrzenia przez państwa-strony odpowiednich poprawek w postaci Protokołu № 15 do Konwencji, który został otwarty do podpisu z 24 czerwca 2013 roku. Z uwzględnieniem tych poprawek konstruktywnym sposobem przewyższania różnic i zapobiegania konfliktom prawnym między suwerennymi państwami – członkami Rady Europy, może stać się gotowość do współpracy, opartej na zrozumieniu i przyjęciu przez jedną ze stron określonych, możliwych tylko w ramach wspólnych bazowych zasad, zastrzeżeń w stosunku do kwestii, odnośnie do których druga strona nie jest gotowa ustąpić.

Jednakże współdziałanie europejskiego i konstytucyjnego porządku prawnego jest niemożliwe w warunkach subordynacji, bowiem tylko dialog między różnymi systemami prawnymi stanowi podstawę ich należytej równowagi. Właśnie takiego podejścia obowiązany jest trzymać się w swojej działalności Europejski Trybunał Praw Człowieka, jako międzypaństwowy subsydiarny organ sądowy i tylko od poszanowania przez niego narodowej tożsamości konstytucyjnej państw-stron Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności w dużym stopniu zależy efektywność jej norm w wewnętrznym porządku prawnym państwa. Szczególna uwaga organów narodowych wobec podstawowych elementów tej tożsamości konstytucyjnej, które tworzą wewnątrzpaństwowe normy o prawach fundamentalnych, a także gwarantujące te prawa normy o podstawach ustroju konstytucyjnego, pozwolą zmniejszyć możliwość konfliktu między prawem narodowym i ponadnarodowym, co z kolei w dużym stopniu będzie określać – przy zachowaniu konstytucyjnej suwerenności państw – efektywność całego europejskiego systemu ochrony praw i wolności człowieka i obywatela i dalszej harmonizacji europejskiej przestrzeni prawnej w tej sferze. W Federacji Rosyjskiej rozstrzygnięcie podobnego rodzaju sytuacji konfliktowych powierzono – z mocy Konstytucji Federacji Rosyjskiej – Sądowi Konstytucyjnemu Federacji Rosyjskiej, który tylko w rzadkich sytuacjach uznaje za możliwe wykorzystanie «prawa do sprzeciwu» dla wniesienia swojego wkładu (w ślad za kolegami z Austrii, Wielkiej Brytanii, Niemiec i Włoch) w tworzeniu zrównoważonej praktyki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, jednak nie dla samoizolacji od jego decyzji, które wyrażają konsensus, wypracowany przez państwa-strony Konwencji, a wychodząc z konieczności konstruktywnego współdziałania i wzajemnym szacunku w dialogu z nim. W takim kontekście Postanowienie Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej z 6 grudnia 2013 roku № 27-P, tak jak i obecne Postanowienie, należy rozumieć jako dążenie do uniknięcia poważnych trudności w stosunkach Rosji nie tylko z Europejskim Trybunałem Praw Człowieka, ale i z Radą Europy w sytuacji, w której wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przewidują wprowadzenie do rosyjskiego ustawodawstwa zmian, będących naruszeniem uznanych w Konstytucji Federacji Rosyjskiej praw i wolności człowieka i obywatela, przy czym o wiele bardziej istotnych niż to, przeciw któremu wyraził sprzeciw Europejski Trybunał Praw Człowieka.

Jeśli Konstytucja Federacji Rosyjskiej nie pozwala zgodzić się z niektórymi postanowieniami Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej obowiązany jest stwierdzić taką rozbieżność w swojej decyzji. W tym samym czasie, uznając fundamentalne znaczenie europejskiego systemu ochrony praw i wolności człowieka i obywatela, częścią którego są wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej jest gotowy do poszukiwania zgodnego z prawem kompromisu dla podtrzymania tego systemu, jednak określenie stopnia swojej gotowości pozostawia sobie, jako że granice kompromisu w danej sferze określa właśnie Konstytucja Federacji Rosyjskiej.

Dowodem takiego – opartego na Konstytucji Federacji Rosyjskiej – podejścia Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej jest stopniowa implementacja przezeń postanowień Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do rosyjskiego systemu prawnego. Co więcej, Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej uznaje znaczenie jego działalności w celu ujawnienia niedociągnięć narodowej regulacji prawnej i dla wskazywania dróg do ich usunięcia. Wraz z tym istnienie w praktyce Europejskiego Trybunału Praw Człowieka problemów, związanych z odejściem od zasady subsydiarności, tworzy, w opinii Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej, ryzyko pojawiania się sytuacji, w których orientacja na dostatecznie abstrakcyjne normy Konwencji może doprowadzić do ignorowania woli ustawodawcy konstytucyjnego w międzypaństwowej konstrukcji prawnej, nieprzewidującej przekazania jej takiego elementu suwerenności państwowej.

Wychodząc z wyżej wyłożonego i kierując się artykułami 71, 72, 74, 75, 78, 79 i 87 Federalnej Ustawy Konstytucyjnej «O Sądzie Konstytucyjnym Federacji Rosyjskiej», Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej

p o s t a n o w i ł :

1. Uznać wzajemnie powiązane postanowienia artykułu 1 Ustawy Federalnej «O ratyfikacji Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i Protokołów do niej», punktów 1 i 2 artykułu 32 Ustawy Federalnej «O umowach międzynarodowych Federacji Rosyjskiej», ustępów pierwszego i czwartego artykułu 11, punktu 4 ustępu czwartego artykułu 392 Kodeksu Postępowania Cywilnego Federacji Rosyjskiej, ustępów 1 i 4 artykułu 13, punktu 4 ustępu 3 artykułu 311 Kodeksu Postępowania Arbitrażowego Federacji Rosyjskiej, ustępów 1 i 4 artykułu 15, punktu 4 ustępu 1 artykułu 350 Kodeksu Postępowania Administracyjno-sądowego Federacji Rosyjskiej i punktu 2 ustępu czwartego artykułu 413 Kodeksu Karno-Procesowego Federacji Rosyjskiej za niesprzeczne z Konstytucją Federacji Rosyjskiej, jako że na podstawie tych postanowień, w ich konstytucyjno-prawnym sensie w systemie obowiązującej regulacji prawnej:

- zapewnia się stosowanie Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności jako wielostronnej umowy międzynarodowej Federacji Rosyjskiej

jako części składowej jej systemu prawnego i wykonywanie przyjmowanych na podstawie Konwencji wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, występującego jako subsydiarny międzypaństwowy organ sądowy w konkretnych sprawach w przypadkach, jeśli wyczerpane zostały wszystkie przewidziane konstytucją wewnątrzpaństwowe środki ochrony sądowej;

- sąd powszechny, sąd arbitrażowy, dokonując rewizji sprawy w przewidzianym ustawodawstwem procesowym trybie, w związku z wydaniem przez Europejski Trybunał Praw Człowieka wyroku, w którym stwierdza się naruszenie w Federacji Rosyjskiej praw i wolności człowieka przy stosowaniu ustawy lub poszczególnych jej postanowień, dochodząc do wniosku, że pytanie o możliwość zastosowania właściwej ustawy może być rozstrzygnięte tylko po potwierdzeniu jej zgodności z Konstytucją Federacji Rosyjskiej, zwraca się z wnioskiem do Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej o kontrolę konstytucyjności tej ustawy; w każdym przypadku sąd powszechny, sąd arbitrażowy, prowadząc postępowanie odnośnie do zmiany prawomocnego aktu sądowego na wniosek osoby, w wyniku jej skargi, Europejski Trybunał Praw Człowieka wydał wyrok, stwierdzający naruszenie Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności postanowieniami ustawodawstwa Federacji Rosyjskiej, zastosowanych w sprawie tej osoby, ma obowiązek zawiesić postępowanie i zwrócić się do Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej z wnioskiem o kontrolę jego zgodności z Konstytucją Federacji Rosyjskiej;

- organy państwowe, na które nałożono obowiązek zapewnienia wykonywania przez Federację Rosyjską umów międzynarodowych, których jest ona uczestnikiem, dochodząc do wniosku o braku możliwości wykonania wydanego w wyniku skargi przeciwko Rosji wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z powodu tego, że w części, zobowiązującej Federację Rosyjską do przyjęcia działań o charakterze indywidualnym i ogólnym, jest on oparty na postanowieniach Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, w wykładni, prowadzącej do ich rozbieżności z Konstytucją Federacji Rosyjskiej, są uprawnione zwrócić się do Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej w celu rozstrzygnięcia kwestii o możliwości wykonania wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i przyjęcia środków o charakterze indywidualnym i ogólnym, skierowanych na zapewnienie wykonywania tej Konwencji; w sytuacji, jeśli Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej stwierdzi, że wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, jako że jest on oparty na Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, w wykładni, niezgodnej z Konstytucją Federacji Rosyjskiej, nie może być wykonany, taki wyrok w tej części nie podlega wykonaniu; Prezydent Federacji Rosyjskiej, Rząd Federacji Rosyjskiej – jako że na nich nałożono obowiązek zapewniania wykonywania przez Federację Rosyjską umów międzynarodowych, których jest ona stroną, dochodzą do wniosku o niemożliwość wykonania wydanego w wyniku skargi przeciwko Rosji wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wskutek tego, że w części, zobowiązującej Federację Rosyjską do przyjęcia środków o charakterze indywidualnym i ogólnym, jest on oparty na postanowieniach

Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności w wykładni, prowadzącej do ich rozbieżności z Konstytucją Federacji Rosyjskiej, są uprawnieni zwrócić się do Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej z wnioskiem o wykładnię właściwych postanowień Konstytucji Federacji Rosyjskiej w celu usunięcia niejasności w ich rozumieniu, z uwzględnieniem ujawnionej sprzeczności i zobowiązań międzynarodowych Rosji w stosunku do możliwości wykonania wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i przyjęcia środków o charakterze indywidualnym i ogólnym, mających na celu wykonywanie Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.

Nie wyklucza to uprawnienia ustawodawcy federalnego – wychodząc z wymogów Konstytucji Federacji Rosyjskiej i uwzględniając stanowiska prawne Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej, wyrażonych w niniejszym Postanowieniu – przewidzieć nieprzeczący charakterowi prawnemu Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej jako najwyższemu organowi sądowej kontroli konstytucyjnej, specjalny mechanizm prawny w celu rozstrzygnięcia przez niego kwestii o możliwości lub niemożliwości z punktu widzenia zasad pierwszeństwa i najwyższej mocy prawnej Konstytucji Federacji Rosyjskiej, wykonania wydanego w wyniku skargi przeciwko Rosji wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w tym także w części środków o charakterze ogólnym.

2. Niniejsze Postanowienie jest ostateczne, nie podlega zaskarżeniu, wchodzi w życie niezwłocznie po ogłoszeniu, obowiązuje bezpośrednio i nie wymaga potwierdzenia przez inne organy i osoby urzędowe.

3. Niniejsze Postanowienie podlega niezwłocznemu opublikowaniu w «Gazecie Rosyjskiej», «Zbiorze Ustawodawstwa Federacji Rosyjskiej» i na «Oficjalnym portalu internetowym informacji prawnej» (www.pravo.gov.ru). Postanowienie musi być także opublikowane w «Dzienniku Urzędowym Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej».

Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej
№ 21-P